

РЕЦЕНЗИЯ

на **дисертационен труд** за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**“ в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, докторска програма по *Специална педагогика*

на тема:

ВЛИЯНИЕТО НА ВИДА РАМКА ЗА ОБУЧЕНИЕ ВЪРХУ НИВОТО НА СОЦИАЛНА ТРЕВОЖНОСТ, УСЕЩАНЕ ЗА ПРИНАДЛЕЖНОСТ И ЧУВСТВО ЗА САМОЕФИКАСНОСТ СРЕД ЧЕТЯЩИТЕ ЮНОШИ С УВРЕЖДЕНИЯ

разработен от докторант **Дана Барак Харел**

Научен ръководител: **проф. д-р Пелагия Терзийска**

Рецензент: **доц. д-р Катя Дионисиева**

Основание за представяне на рецензията: Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №1121 от 28 април 2021г. на Ректора на ЮЗУ “Н. Рилски”

I. Кратки данни за докторанта

Докторант Дана Барек Харел е завършила бакалавърска степен по специална педагогика в педагогическия колеж в Ораним, Израел. Магистърската ѝ степен е също по специална педагогика от Университета в Хайфа. Продължава обучение отново в Ораним и придобита диплома по “Динамична дидактична диагностика”. Интересите ѝ към педагогическата работа са устойчиви и насочени към работа с деца със специални потребности.

Професионалната ѝ реализация преминава изцяло в сферата на образованието. Заема различни позиции – учител, консултант, директор, координатор, в различни образователни институции. През последните години

обучава учители по програма "Layers +", начално училище „Alumim“, Кирят Ям, Министерство на образованието.

Трайните ѝ интереси в областта на специалната педагогика я мотивират да продължи обучението си в докторската програма по Специална педагогика на английски език в ЮЗУ. Успешно и в срок приключва разработката на дисертационен труд с научен ръководител проф. д-р Пелагия Терзийска и е с готовност за защита.

За защитата са депозиран следните материали: дисертационен труд, автореферат, професионална автобиографична справка, копия на 3 (три) публикации по темата на дисертационния труд. С това, съгласно Правилника за приложение на закона за академично развитие и допълнителните Правила на ЮЗУ, докторантката е изпълнила всички изисквания за допускане до защита.

II. Представяне на дисертационния труд

Актуалност на разработката

Дори в съвременното високо технологично общество, предлагащо много канали за достъп до информация, четивната култура на хората остава определяща за тяхното пълноценно социално функциониране. В сферата на образованието продължават с тревога да се обсъждат проблемите на ограмотяването и да се търсят решения. Значимостта на ранното формиране на устойчиви умения за четене се превърна в критична образователна цел в много страни (Temple, Reynolds, & Miedel, 2000; Ziv, 2014 и др.).

В същото време процесите на интеграция на децата със СОП означават не само извеждане от затворената система на специалното училище, но и подготовка за подходящо академично представяне в общообразователната среда. Важно е да се разбере видът на трудностите, които изпитват учениците с нарушения в четенето, и да се установи как тези трудности могат да бъдат сведени до минимум. Въпреки това споделено разбиране, много учители в практиката все още не са уверени в това как да преподават четене и да помогнат на затруднените ученици да преодолеят този проблем.

Авторът на обсъждания дисертационен труд е педагог с богат практически опит и добър ориентир в потребностите на подрастващите с

увреждания от успешно развитие на четивни умения. В тази връзка считам, че темата на дисертационния труд на Дана Барек Харел е изключително актуална едновременно в теоретичен и практически аспект. Тя е насочена към изучаване на модели за организиране на учебната среда за ученици с проблеми в четенето и предлага конкретни резултати от проучване на учебни практики в Израел.

Преглед на структурата и съдържанието

Дисертационният труд е в обем от 116 страници текст, като съществена част от детайлната статистическа обработка на данните от собственото проучване на докторанта е изнесена в приложенията. Трудът е структуриран както следва: резюме, увод, четири глави – литературен обзор, методология на изследването, резултати от изследването и обсъждане, което завършва с обобщения и заключение, последвани от препоръки, приноси, ограничения на изследването, идеи за следващи изследвания и списък на публикациите по темата на дисертационния труд, списък на използваната литература и 12 приложения. Визуализацията на текстовете включва 20 таблици и 2 графики. Непосредствено преди резюмето са включени списъци на таблиците и графиките към текста. Използвани са 199 литературни източника, съвременни и тематично свързани с изследването, на иврит и английски език.

Дисертационният труд е теоретико-приложно изследване с добре замислен и реализиран дизайн. То е фокусирано върху спецификата на приобщаване на ученици със специални потребности и по-конкретно такива с нарушения в четенето. Подчинено е на концепцията за приобщаващото образование и неговото положително влияние върху академичното, социалното и емоционалното развитие на подрастващите.

Уводът разкрива виждането на автора за важноста на организационния модел на обучение при ученици със СП и проблеми в четенето за тяхното успешно психосоциално развитие в академична среда. Последователно и мотивирано са представени опитите в много страни, включително Израел да се намери работещ модел за образователна интеграция, приет от педагози, администратори, управленци и обществото като цяло. Д. Харел се позовава на актуални публикации по темата и паралелно проучва политики на различни

чужди и родни изследователи, като използва за доказателство и решения на официални институции (напр., Министерство на образованието на Израел).

Още в увода насочва вниманието към различни образователни рамки за учениците със СП, влиянието което оказват върху психическото и емоционалното развитие на ученика. Много кратко изяснява спецификата на състоянията социална тревожност, чувство за принадлежност към училището и чувство за самоефикасност на подрастващите, поставени в различна учебна среда в условията на приобщаващото образование.

В **I глава** Д. Харел прави добре систематизиран преглед на литературата по проблемите на интегрирано обучение на деца с нарушения. Проучва законовите основания и приоритети в избора на образователна рамка за интегрирано обучение на деца и ученици със СП в Израел. Изследва опита в приобщаващото образование в България (Национална програма за приобщаващо образование) и на тази база предлага сравнително проучване на интегративните процеси в двете страни. Следва преглед на литература по проблемите на четенето и отражението им върху социалното и емоционалното развитие на подрастващите. Във връзка с това проучва литературни данни и дискутира състоянията себефикасност, чувство за принадлежност към училищната среда и социална тревожност, повлияни от проблеми в четенето персистиращи при подрастващите.

Във **II глава** е представена методологията на приложното изследване. Целта на автора е установяване на възможно влияние на рамката за обучение върху променливите социална тревожност, чувство за принадлежност и чувство за самоефикасност при ученици с четивни нарушения, обучавани в специален клас или в редовен клас (клас за приобщаване) и тяхната съпоставимост с ученици без нарушения. Д. Харел формулира изследователски въпроси и 6 хипотези, които са подчинени основната цел на изследването и дават свобода за анализи и интерпретации на получените данни.

Приложното изследване включва 64 ученика на възраст 12-16 години с и без изразени проблеми в четенето, обучавани в три учебни заведения в северен Израел. Целевата група (с четивни нарушения) включва ученици от

специален клас на общообразователно училище и индивидуално интегрирани в редовни класове, докато в контролната група (без четивни нарушения) изборът на респонденти от същите училища е произволен.

За целите на изследването е приложен следният инструментариум:

- Въпросник за лична информация, изготвен от автора за целите на конкретното проучване;
- Тест за ефективност на четене на думи (Torgesen, Wagner, & Rashotte, 1999)
- Скала за социална тревожност - преработена (SAS-R) (LeGreca & Stone, 1993)
- Скала на психологическото чувство за членство в училище (PSSM) (Goodenow, 1993a)
- Общо възприемана самоефикасност (GSE) (Zeidner, Schwarzer, & Jerusalem, 1993).

Прецизно е описан използваният инструментариум, включващ въпросник за персонални данни, въпросник за самоефикасност и оценъчни скали за училищна принадлежност и социална тревожност.

За статистическа обработка на резултатите от изследването е използвана програмата ANOVA и конкретно еднофакторен дисперсионен анализ.

В **III глава** са представени резултатите от изследването. Към всяка хипотеза, посредством количествен анализ са добре визуализирани и коментирани данните от приложените въпросници и оценъчни скали, последвани от обобщена оценка. Резултатите от статистическия анализ са детайлно представени в приложенията. В допълнение Д. Харел прави качествен анализ на резултатите от всяко изследване и търси обяснения на конкретни находки.

В **IV глава** докторантката умело търси връзка между резултатите от своето изследване и публикувани данни в сходни източници. Тук се откроява умението ѝ да анализира, съпоставя и обобщава научни данни. Съдържанието на тази глава е определено от трите изследвани променливи при ученици със СП и търсенето на влияние от проблемите в четенето. Обобщението и изводите са изчистени и добре формулирани.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Възможните приноси за по-широкото емоционално влияние, което

нарушенията в четенето могат да имат върху академичните успехи при различна образователна рамка – приобщаващо училище или специален клас, са отбелязани в заключението.

Препоръките за практиката са представени по резултатите от изследваните параметри. Дори в случаите, когато не е открита съществена зависимост между някои от тях и проблемите в четенето, Д. Харел намира връзка с предлагането на образователна рамка и индивидуалния избор. **Приносите от цялостния труд** са представени обобщено и подкрепени със сходни литературни данни. Д. Харел прави интересни и важни предложения за по-нататъчно изучаване на основните проблеми от труда си чрез надграждане на изследователските задачи и разширяване обхвата на фактори от социалната среда.

В допълнение ще посоча, че съществен принос имат *задълбоченият литературен обзор, прецизното изследване на базата на утвърден инструментариум, многостранният анализ на придобитите резултати*, в което прозира богатият практически опит на докторанта.

IV. Автореферат и списък на публикациите

- ✦ *Авторефератът* на дисертацията на Дана Харел е с обем от 28 стр. и представя кратко литературния обзор, дизайна, обобщените резултати от проведеното изследване, научните и приложните приноси, публикациите.
- ✦ *Списъкът с публикацииите* на докторанта по темата на дисертационния труд, приложен в автореферата, се състои от 3 самостоятелни разработки за периода 2019-2021 г., публикувани и с приложени копия към материалите за защитата.

V. Въпроси и препоръки

Въпрос: Каква е причината авторът да избягва употребата на термина “дислексия”, с който се определят нарушенията в четенето?

Препоръки: 1. В увода са изложени детайли от методиката на изследването, които имат отношение към практическия раздел на труда и е логично да следват литературния обзор.

2. Разделите в съответните глави следва да бъдат точно обособени за по-добра прегледност на съдържанието.

VI. Обобщение

Оценяваният дисертационен труд е показателен за обхвата и качеството на научно-практическата работа на докторантката. Разработката се откроява с дисертабилност на темата, приемлива структура и обем, добър научен стил, умело боравене с литературни източници, представяне и дискутиране на конкретни проблеми по темата на изследването.

Намирам за значими резултатите от дисертационния труд на докторант Дана Барак Харел, посветени на изучаването на значими психосоциални проблеми при ученици с нарушения в четенето, обект на интегрирано обучение. Напълно подкрепям формулираните в края на дисертационния труд приноси и изследователски перспективи. Надявам се резултатите да бъдат допълнително популяризирани за по-широка подкрепа на бъдещи изследвания.

В заключение изразявам убеждението си, че дисертационният труд на докторант Дана Барак Харел на тема *“Влиянието на вида рамка за обучение върху нивото на социална тревожност, усещане за принадлежност и чувство за самоефикасност сред четящите юноши с увреждания”* разглежда актуални аспекти на приобщаващото образование при подрастващи с нарушения в четенето и в този смисъл отговаря на утвърдените изисквания.

Предлагам на уважаемото Научно жури **да гласува на докторант Дана Барак Харел присъждането на образователна и научна степен „доктор” в Професионално направление 1.2 Педагогика (Специална педагогика).**

10.06.2021 г.

гр. София

Рецензент:

(доц. д-р Катя Дионисиева)

REVIEW

Of a Dissertation for the Award of PhD Educational and Scientific Degree

In the Field of Higher Education 1. Pedagogical Sciences

Professional Field 1.2 Pedagogy

Doctoral Program in Special Pedagogy

On the Topic:

THE INFLUENCE OF THE TYPE OF LEARNING FRAMEWORK ON THE LEVEL OF SOCIAL ANXIETY, SENSE OF BELONGING, AND SENSE OF SELF- EFFICACY AMONG READING DISABLED ADOLESCENTS

Doctoral Student: **Dana Barak Harel**

Scientific Supervisor: **Prof. P. Terziyska, PhD**

Reviewer: **Assoc. Prof. K. Dionissieva, PhD**

Grounds for submitting the review: Participation in the Scientific Jury for the defense of the dissertation according to Order №1121 of April 28, 2021. of the Rector of SWU "N. Rilski "

I. Short data about the doctoral student

PhD student Dana Barek Harel holds a bachelor's degree in special education from the Pedagogical College in Oranim, Israel. Her master's degree is also in special education from the University of Haifa. She continued her studies later at Oranim Pedagogical College and obtained a diploma in "Dynamic Didactic Diagnostics". Her interests in pedagogical work are sustainable and focused on working with children with special needs.

Her professional experience passes entirely in the field of education. She has holded different positions - teacher, consultant, principal, coordinator, in various educational institutions. In recent years she has been training teachers in the Layers + program, Alumim Primary School, Kiryat Yam, Ministry of Education.

Her lasting interests in the field of special education motivate her to continue her studies in the doctoral program in Special Pedagogy in English at SWU. Successfully and on time Mrs. Harel completed the development of a dissertation by the supervision of Prof. Dr. Pelagia Terziyska and is now ready for defense.

The following **materials** have been **submitted for the defense**: dissertation, abstract, professional autobiographical reference, copies of 3 (three) publications on the topic of the dissertation. Thus, according to the Regulations for application of the law for academic development and the additional Rules of SWU, the doctoral student has fulfilled all the requirements for admission to defense.

II. Presentation of the dissertation

Relevance of the dissertation development

Even in today's high-tech society, which offers many channels for access to information, people's reading culture remains crucial to their full social functioning. In the field of education, literacy issues continue to be discussed with concern and solutions sought. The importance of the early development of sustainable reading skills has become a critical educational goal in many countries (Temple, Reynolds, & Miedel, 2000; Ziv, 2014, etc.).

At the same time, the processes of inclusion of children with special needs (SN) mean not only removal from the closed system of the special school, but also training for appropriate academic performance in the general education environment. It is important to understand the type of difficulties that students with reading disabilities experience and to find out how these difficulties can be minimized. Despite this shared understanding, many teachers in practice are still unsure of how to teach reading and help students with difficulty overcome this problem.

The author of the discussed dissertation is a pedagogue with extensive practical experience and a good guide in the needs of adolescents with disabilities for successful development of reading skills. In this regard, I believe that the topic of Dana Barek Harel's dissertation is extremely relevant in both theoretical and practical terms. It aims to study models for organizing the learning environment for

students with reading difficulties and offers certain results from a study of learning practices in Israel.

Review of Dissertation Structure and Contents

The dissertation is in a volume of 116 pages of text, as an essential part of the detailed statistical processing of the data from the doctoral student's own research is presented in the appendices. The paper is structured as follows: abstract, introduction, four chapters - literature review, research methodology, research results and discussion, which ends with summaries and conclusions, followed by recommendations, contributions, research limitations, ideas for further research and a list of publications on the topic of the dissertation, a list of reviewed literature and 12 appendices. The visualization of the texts includes 20 tables and 2 graphs. Lists of tables and graphs to the text are included immediately before the abstract. 199 literature sources, contemporary and thematically related to the research, in Hebrew and English were used.

The dissertation is a theoretical and applied research with a well thought out and accomplished design. It focuses on the specifics of inclusion of students with special needs and in particular those with reading disabilities. It is subordinated to the concept of inclusive education and its positive impact on the academic, social and emotional development of adolescents.

The **introduction** reveals the author's view of the importance of the organizational model of education for students with special needs and problems in reading for their successful psychosocial development in an academic environment. Attempts in many countries, including Israel, to find a working model for educational integration, accepted by educators, administrators, managers and society as a whole, are consistent and motivated. D. Harel refers to current publications on the subject and in parallel studies the policies of various foreign and domestic researchers, using as evidence and decisions of official institutions (eg, the Ministry of Education of Israel). Already in the introduction she draws attention to different educational frameworks for students with SN, the influence they have on the mental and emotional development of the student. Dana Harel briefly clarifies the specifics of the states of social anxiety, a sense of belonging to the school and a sense of self-efficacy of adolescents placed in a different learning environment in the context of inclusive

education.

In **Chapter I**, D. Harel makes a well-systematized review of the literature on the problems of inclusive education of children with disabilities. She also investigates the legal grounds and priorities in the choice of educational framework for educational inclusion of children and students with disabilities in Israel. Mrs. Harel studies the experience in inclusive education in Bulgaria on the basis of the National Program for Inclusive Education, and offers further a comparative study of integrative processes in both countries. The following is a review of the literature on the problems of reading and their impact on the social and emotional development of adolescents. In this regard, she studies literature data and discusses the states of self-efficacy, sense of belonging to the school environment and social anxiety, influenced by reading problems persisting in adolescents.

Chapter II presents the methodology of the applied research. The aim of the author is to establish the possible impact of the learning framework on the variables social anxiety, sense of belonging and self-efficacy in students with reading disabilities, taught in a special class or in a regular class (inclusion class) and their comparability with students without disabilities . D. Harel formulates important research questions and 6 hypotheses, which are subordinated to the main goal of the research and give freedom for analysis and interpretation of the obtained data.

The applied study included 64 students aged 12-16 with and without identified reading problems, educated at three schools in northern Israel. The target group (with reading disabilities) includes students from a special class of a general education school and individually integrated in regular classes, while in the control group (without reading disabilities) the choice of respondents from the same schools is arbitrary.

For the means of the study, the following tools are applied:

- Questionnaire for personal information developed by the author for the purposes of the specific study;
- Test for word reading efficiency (Torgesen, Wagner, & Rashotte, 1999)
- Social Anxiety Scale - revised (SAS-R) (LeGreca & Stone, 1993)
- School Membership Psychological Sense Scale (PSSM) (Goodenow, 1993a)
- Generally perceived self-efficacy (GSE) (Zeidner, Schwarzer, & Jerusalem, 1993).

The tools used are precisely described, including a personal data questionnaire, a self-efficacy questionnaire and assessment scales for school affiliation and social anxiety. The ANOVA program and specifically one-way analysis of variance were used for statistical processing of the survey results.

Chapter III presents the results of the study. For each hypothesis, by means of quantitative analysis, the data from the attached questionnaires and evaluation scales are well visualized and commented, followed by a summary evaluation. The results of the statistical analysis are presented in detail in the appendices. In addition, D. Harel makes a qualitative analysis of the results of each study and seeks explanations of specific findings.

In **Chapter IV**, Dana Harel skillfully seeks a connection between the results of her research and published data in similar sources. Here her ability to analyze, compare and summarize scientific data stands out. The content of this chapter is determined by the three studied variables in students with SN and the search for influence from reading problems. The summary and conclusions are punctual and well formulated.

III. Scientific and scientific-applied contributions of the dissertation work

The expected contributions to the wider emotional impact that reading disabilities may have on academic achievement in a different educational framework - inclusive school or special class - are noted in the conclusion.

The recommendations for the practice are presented based on the results of the studied parameters. Even in cases where no significant relationship has been found between some of them and reading problems, D. Harel finds a connection with the provision of an educational framework and individual choice. **The contributions** from the overall work are summarized and supported by similar literature data. D. Harel makes interesting and important proposals for further study of the main problems of her work by upgrading the research tasks and expanding the range of factors from the social environment.

In addition, I will point out that *the in-depth literature review, the precise research on*

the basis of established tools, the multifaceted analysis of the obtained results, in which the rich practical experience of the doctoral student is evident, have a significant contribution.

IV. Abstract and list of publications

- ✦ *The abstract* of Dana Harel's dissertation has a volume of 28 pages and briefly presents the literature review, research design, summarized results of the study, scientific and applied contributions, publications.
- ✦ *The list of publications* on the topic of the dissertation is attached to the abstract. It consists of 3 published works for the period 2019-2021. Attached copies are available in the pack of the materials for the defense.

V. Questions and recommendations

Question: What is the reason for the author to avoid the use of the term "dyslexia", which defines reading disorders?

Recommendations: 1. The introduction sets out details of the research methodology that are relevant to the practical section of the work and it is logical to follow the literature review. 2. The sections in the relevant chapters should be clearly separated for better visibility of the content.

VI. Summary

The evaluated dissertation is indicative of the scope and quality of the scientific and practical work of the doctoral student. The development is distinguished by *the dissertability of the topic, acceptable structure and volume, good scientific style, skillful handling of literary sources, presentation and discussion of specific problems on the research topic.*

I find significant the results of the dissertation of doctoral student Dana Barak Harel, dedicated to the study of important psychosocial problems in students with reading disabilities, that are subject of inclusive education in Israel. I fully support the contributions and research perspectives formulated at the end of the dissertation. I hope the results will be further promoted for wider support for future research.

In conclusion, I am convinced that the dissertation of PhD student Dana Barak Harel on the scientific topic "The impact of the type of learning framework on the level of social anxiety, sense of belonging and self-efficacy among reading adolescents with disabilities" examines current aspects of inclusive education in adolescents with reading disabilities and in this sense meets the established requirements.

I propose to the esteemed Scientific Jury **to vote for doctoral student Dana Barak Harel the award of educational and scientific degree "Doctor" in Professional direction 1.2 Pedagogy (Special Pedagogy).**

10.06.2021

Reviewer:

(Assoc. Prof. K. Dionissieva, PhD)